

MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ OCHRONY ZABYTEKÓW

* * *

Międzynarodowy Dzień Ochrony Zabytków obchodzony jest od 1983 roku w większości krajów świata. Ustanowiony został przez Międzynarodową Radę Ochrony Zabytków (ICOMOS) i wpisany przez UNESCO do rejestru ważnych imprez kulturowych o znaczeniu światowym. Na całym świecie święto to obchodzone jest 18 kwietnia.

Głównym celem **Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków** jest uświadomienie wagi problematyki dziedzictwa kulturowego oraz przybliżenie wiedzy o dziedzictwie narodowym. W Polsce celem obchodów jest prezentowanie zabytków o wyjątkowym znaczeniu dla dziedzictwa światowego i bogatej spuścizny kulturowej w kraju. Elementem Dnia Ochrony Zabytków w Polsce jest wyróżnienie osób, które w szczególny sposób przyczyniły się do ochrony zabytków z różnych dziedzin.

Polska jest krajem o bogatej tradycji i aktywnie dbającym o ich ochronę. Jest nie tylko jednym z pierwszych Państw-sygnatariuszy Konwencji dziedzictwa światowego, ale jednocześnie jednym z czołowych reprezentantów na Liście Światowego Dziedzictwa. Zgodnie ze stanem z sierpnia 2017 roku, zostało na nią wpisanych **15 polskich obiektów** tj.:

1. Stare Miasto w Krakowie
2. Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni
3. Auschwitz-Birkenau. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady (1940-1945),
4. Puszcza Białowieska
5. Stare Miasto w Warszawie,
6. Stare Miasto w Zamościu,
7. Średniowieczny zespół miejski Torunia,
8. Zamek krzyżacki w Malborku,
9. Kalwaria Zebrzydowska: manierystyczny zespół architektoniczny i krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy
10. Kościoły Pokoju w Jaworze i Świdnicy
11. Drewniane kościoły południowej Małopolski Binarowa, Blizne, Dębno, Haczów, Lipnica Murowana, Sękowa,
12. Park Mużakowski,
13. Hala Stulecia we Wrocławiu,
14. Drewniane cerkwie w polskim i ukraińskim regionie Karpat,
15. Kopalnia rud ołowiu, srebra i cynku w Tarnowskich Górach oraz system gospodarowania wodami podziemnymi.

Główne obchody Dnia Zabytków w Polsce odbywają się w Krakowie, Toruniu, Warszawie i innych

obiektach z Listy Unesco. Małe, kameralne uroczystości odbywają się w kilkudziesięciu mniejszych ośrodkach, poczuwających się do troski o zachowanie zabytków.

* * *

Podstawowym aktem prawnym regulującym obszar ochrony zabytków jest **ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2003 Nr 162 poz. 1568 z późn. zm)**, która definiuje pojęcie zabytku, na czym polega ochrona zabytków, formy i sposób ochrony zabytków, zagospodarowanie zabytków, prowadzenie badań, prac i robót oraz podejmowanie innych działań przy zabytkach jak również przepisy karne, penalizujące niewłaściwe „obchodzenie się” z zabytkami. Warto również wspomnieć o nowym akcie prawnym w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, tj. **ustawie z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (Dz.U. z 2017 r. poz. 1086)**, która odnosi się do działań podejmowanych przez organy państwa lub inne jednostki sektora finansów publicznych w celu odzyskania, w tym zwrotu, dobra kultury utraconego przez obywatela polskiego, osobę prawną lub przez jednostkę organizacyjną mającą siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak również wyprawionego z terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z naruszeniem prawa.

Policja, w ramach zadań ustawowych podejmuje czynności w zakresie działań związanych z przeciwdziałaniem i zwalczaniem przestępczości przeciwko dobrom kultury w kraju i za granicą. Na bieżąco prowadzona jest współpraca ze służbami właściwymi ds. celnych (wcześniej Służba Celna, obecnie KAS) i Strażą Graniczną oraz instytucjami pozapolicyjnymi w w/w zakresie, w szczególności z: Narodowym Instytutem Dziedzictwa, Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Wydziałem Strat Wojennych Departamentu Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Zespołem ds. Rewindykacji Dóbr Kultury oraz Departamentem Dyplomacji Publicznej i Kulturalnej Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Organizowane są także szkolenia, warsztaty, na które zapraszani są przedstawiciele instytucji zajmujących się ochroną dóbr kultury (np. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów). Spotkania te sprzyjają nawiązywaniu/podtrzymywaniu kontaktów z przedstawicielami zaangażowanych podmiotów pozapolicyjnych, wzajemnej wymianie informacji dot. przestępczości przeciwko dobrom kultury, analizowaniu aktualnej sytuacji w tej dziedzinie.

Funkcjonariusze Policji uczestniczą także w działaniach profilaktycznych i edukacyjnych w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego adresowanych do różnych środowisk.

Powyższa współpraca dotyczy nie tylko działań obejmujących sprawy krajowe, ale także międzynarodowe – przedstawiciele polskiej Policji aktywnie uczestniczą w pracach grup roboczych, tj. CULTNET – nieformalnej sieci punktów kontaktowych ds. dóbr kultury w UE (sieć została powołana do życia na podstawie Rezolucji Rady UE nr 14232/12 z dnia 4 października 2012 r. Jej celem było i jest ułatwienie wymiany informacji pozaoperacyjnych oraz poprawa współpracy pomiędzy właściwymi organami w państwach członkowskich. Ponadto, zgodnie z założeniami, sieć ma umożliwiać dzielenie się doświadczeniami w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości przeciwko dobrom kultury oraz uzupełniać działania podejmowane w tym zakresie w ramach istniejących struktur Unii Europejskiej, na podstawie obowiązujących przepisów unijnych) oraz IEG – Grupie Ekspertów Interpolu ds. kradzieży dóbr kultury. W trakcie spotkań w ramach w/w grup przedstawiciele organów ścigania Państw Członkowskich UE, a także reprezentanci innych podmiotów, jak np. UNESCO, CEPOL, Eurojustu, Światowej Organizacji Celnej i innych mają okazję do wymiany informacji nt. najistotniejszych problemów związanych z ujawnianiem i zwalczaniem przestępstw przeciwko dobrom kultury.

* * *

Należy pamiętać, że wydobywanie zabytków z ziemi bez naukowej dokumentacji ich kontekstu pozbawia nas najcenniejszych informacji o historii naszych przodków, niszcząc bezpowrotnie nasze narodowe dziedzictwo. **Kolekcjonowanie zabytków archeologicznych z nielegalnych źródeł w**

Światle prawa jest paserstwem. Poszukiwanie zabytków w Polsce jest legalne, jednak warunkiem prowadzenia legalnych poszukiwań jest uzyskanie pozwolenia od właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Poszukiwanie zabytków bez pozwolenia lub wbrew jego warunkom jest zabronione. Wykopując przedmioty z ziemi, nigdy nie można mieć pewności, czy nie niszczy się stanowiska archeologicznego. Większość z nich nie wyróżnia się w terenie, a mimo to obiekty archeologiczne (np. groby) mogą znajdować się tuż pod powierzchnią ziemi. Zawsze istnieje ryzyko natrafienia na dotychczas nieznanne stanowisko archeologiczne.

Militaria również są zabytkami archeologicznymi znajduwanymi na licznie występujących polach bitew i obozowisk wojskowych. Pola bitew bada się metodami archeologicznymi, a przedmioty pozyskane w trakcie takich prac są zabytkami archeologicznymi. Zadokumentowane w ten sposób znaleziska są cennym źródłem historycznym. Jednakże nie każdy stary przedmiot związany z wojskowością jest zabytkiem - decyzja w tej kwestii należy do właściwego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Znalezione zabytki i materiały archiwalne, które nie mają właściciela jak również zabytki archeologiczne bez względu na sposób ich odkrycia, stanowią własność Skarbu Państwa i wyłączone są z obrotu handlowego.

Handel zabytkami archeologicznymi z terenów Polski jest zabroniony. Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków w imieniu Państwa sprawują kontrolę nad przestrzeganiem i stosowaniem przepisów dotyczących ochrony naszego dziedzictwa kulturowego. Policja współpracuje z konserwatorami zabytków muzeami, administratorami obiektów zabytkowych jak również władzami kościelnymi z zakresie ochrony zabytków i zwalczania przestępczości przeciwko dobrom kultury. Należy pamiętać, aby przypadkowe znalezienie przedmiotów mogących być zabytkami niezwłocznie zgłaszać do Wojewódzkiego Konserwatora zabytków lub o takim fakcie powiadomić Policję. W przypadku kradzieży zabytku lub pojawienia się oferty sprzedaży skradzionego zabytku również należy niezwłocznie powiadomić Policję.